

DOI 10.31558/2307-2318.2026.1.24

УДК 331.556:330.322:330.341.1

JEL Classification: F22, J61, E24, O15

Загородний В. М.

здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти,

Донецький національний університет ім. Василя Стуса

ORCID: 0009-0002-1686-3444

e-mail: v.zahorodnyi@donnu.edu.ua

МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ: МАКРОЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНКА ВТРАТ ВВП

У статті обґрунтовано підхід до формування механізму подолання негативних економічних наслідків трудової міграції в Україні в умовах тривалих структурних трансформацій та післявоєнного відновлення. Вихідною позицією дослідження є розуміння трудової міграції не лише як демографічного чи соціального явища, а як чинника суттєвого впливу на макроекономічну динаміку, фіскальну базу, функціонування ринку праці, якість трудового потенціалу та можливості економічного зростання. Визначено основні канали впливу трудової міграції на економіку України та сформовано діагностичне забезпечення механізму, що поєднує результативні, відносні й структурні показники. Доведено доцільність використання валового внутрішнього продукту як ключового макроекономічного індикатора для оцінювання економічної ціни вибуття частини населення з економічного простору країни. На основі статистичних даних здійснено розрахунок втрат ВВП України, пов'язаних із перебуванням громадян під тимчасовим захистом за межами держави, а також проведено факторний аналіз зміни цього показника методом ланцюгових підстановок. Установлено, що зростання втрат ВВП у досліджуваному періоді зумовлене як збільшенням чисельності осіб, які перебувають поза економічним простором країни, так і підвищенням ВВП на душу населення як вартісного еквівалента втраченого економічного результату. На цій основі визначено пріоритетні напрями реалізації механізму, серед яких розширення формальної зайнятості, інтеграція внутрішньо переміщених осіб у ринок праці, стимулювання повернення населення, підтримка роботодавців, підвищення продуктивності праці та поєднання політики зайнятості з політикою відбудови. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованого механізму як аналітичної та прикладної основи для розробки державних заходів, спрямованих на зменшення економічних втрат трудової міграції в Україні.

Ключові слова: трудова міграція, економічні втрати, механізм подолання наслідків, ВВП, ПДФО, ЄСВ, ВПО, ринок праці, післявоєнне відновлення.

Рис.- 1, Табл. - 3, Літ. – 7

Zagorodnyi, V. M.

PhD Student, Vasyl' Stus Donetsk National University,

ORCID: 0009-0002-1686-3444,

e-mail: v.zahorodnyi@donnu.edu.ua

MECHANISM FOR OVERCOMING THE NEGATIVE CONSEQUENCES OF LABOUR MIGRATION IN UKRAINE: MACROECONOMIC DIAGNOSTICS AND ASSESSMENT OF GDP LOSSES

The article substantiates an approach to the formation of a mechanism for overcoming the negative economic consequences of labour migration in Ukraine under conditions of prolonged structural transformations and post-war recovery. The study is based on the understanding of labour migration not only as a demographic or social phenomenon, but also as a factor that significantly affects macroeconomic dynamics, the fiscal base, labour market functioning, the quality of labour potential, and opportunities for economic growth. The main channels through which labour migration affects Ukraine's economy are identified, and the diagnostic framework of the mechanism is developed, combining performance, relative, and structural indicators. The expediency of using gross domestic product as a key macroeconomic indicator for assessing the economic cost of the withdrawal of part of the population from the country's economic space is substantiated. Based on statistical data, the article estimates Ukraine's GDP losses associated with citizens being under temporary protection outside the country and also conducts a factor analysis of changes in this indicator using the method of chain substitutions. It is established that the increase in GDP losses during the study period was caused both by the growth in the number of persons remaining outside the country's economic space and by the increase in GDP per capita as the value equivalent of the lost economic result. On this basis, priority areas for implementing the proposed mechanism are identified, including the expansion of formal employment, the integration of internally displaced persons into the labour market, incentives for the return of the population, support for employers, higher labour productivity, and the alignment of employment policy with reconstruction policy. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of using the proposed mechanism as both an analytical and an applied basis for developing public policy measures aimed at reducing the economic losses caused by labour migration in Ukraine.

Keywords: labour migration, economic losses, mechanism for overcoming consequences, GDP, personal income tax, unified social contribution, internally displaced persons, labour market, post-war recovery.

Fig. – 1, Table – 3, Refs. – 7

Постановка проблеми. У сучасних умовах трудова міграція є одним із найбільш відчутних викликів для національної економіки України. Її наслідки виходять далеко за межі демографічних змін і безпосередньо впливають на масштаби зайнятості, стан ринку праці, формування валового внутрішнього продукту, обсяг податкових надходжень, продуктивність праці та спроможність держави забезпечувати стаєле післявоєнне відновлення. Втрата частини працездатного населення, зростання регіональних дисбалансів, зміна структури трудового потенціалу та підвищення навантаження на локальні ринки праці суттєво обмежують можливості економічного зростання. Післявоєнний період актуалізує потребу не лише у фіксації негативних наслідків трудової міграції, а й у розробці цілісного механізму їх подолання. Такий механізм повинен забезпечувати системний перехід від діагностики втрат до формування обґрунтованих інструментів державного, регіонального та локального впливу. У цьому контексті трудова міграція має розглядатися не як ізольований

соціальний процес, а як багатофакторне економічне явище, пов'язане з ринком праці, податковою системою, інвестиційною активністю та відтворенням людського капіталу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних дослідників, які зробили вагомий внесок у вивчення трудової міграції, доцільно виокремити Е. М. Лібанову, О. А. Малиновську та О. В. Позняка. У працях Е. М. Лібанової проблематика трудової міграції розглядається в контексті людського розвитку, трансформацій ринку праці та відтворення трудового потенціалу. О. А. Малиновська досліджує масштаби, тенденції, соціально-економічні наслідки зовнішньої трудової міграції українців, а також напрями формування державної міграційної політики. У роботах О. В. Позняка значна увага приділяється методичним підходам до оцінювання обсягів трудової еміграції та її впливу на демографічний і соціально-економічний розвиток України. Узагальнюючі аспекти міграційних процесів та їх економічних наслідків висвітлено також у національній доповіді «Українське суспільство: міграційний вимір».

Водночас у наявних дослідженнях недостатньо розкрито питання формування цілісного механізму подолання негативних наслідків трудової міграції в Україні, зокрема в частині поєднання діагностики економічних втрат, оцінювання стану ринку праці, інтеграції внутрішньо переміщених осіб у зайнятість та обґрунтування інструментів державного реагування. Подальшого наукового опрацювання потребують підходи до структуризації такого механізму, визначення його індикаторів, методів оцінювання результативності та зв'язку між виявленими міграційними втратами і заходами щодо їх мінімізації.

Метою статті є обґрунтування механізму подолання негативних економічних наслідків трудової міграції в Україні в умовах післявоєнного відновлення, а також визначення системи діагностичних індикаторів і підходів до оцінювання результативності його реалізації.

Виклад основного матеріалу. Запропонований механізм слід розглядати як комплексну систему взаємопов'язаних аналітичних, інституційних, економічних та організаційних інструментів, механізм, що функціонує з метою зменшення потенційних втрат робочої сили, стабілізації ринку праці, розширення формальної зайнятості, підтримки репатріантів та зміцнення економічного потенціалу країни та її регіонів.

Його призначення полягає не лише у реагуванні на вже наявні негативні наслідки трудової міграції, а й у формуванні передумов для переходу від моделі компенсації втрат до моделі відтворення трудового потенціалу. Це означає, що механізм має поєднувати оцінку економічної ціни міграції з інструментами активної політики зайнятості, професійної адаптації, підтримки роботодавців, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, стимулювання повернення громадян та розширення продуктивної бази економіки.

Логіка його функціонування охоплює кілька взаємопов'язаних блоків:

інформаційно-аналітичне забезпечення;

діагностику негативних наслідків;

напрями реалізації механізму;

інструменти реалізації;

блок очікуваних результатів;

систему рекомендацій.

Такий підхід дозволяє розглядати трудову міграцію не тільки як причину економічних втрат, а й як об'єкт керованого впливу з боку державної політики.

З огляду на вищезазначене, варто підкреслити, що ефективність запропонованого механізму значною мірою залежить від правильно визначених каналів, через які міграція робочої сили безпосередньо впливає на національну економіку. Через ці канали міграційні процеси перетворюються на конкретні макроекономічні, фінансові, соціальні та трудові, регіональні та інвестиційні результати. Іншими словами: механізм подолання

негативних наслідків міграції робочої сили не може бути відірваним від реальних економічних процесів загальним пакетом заходів, а повинен ґрунтуватися на чіткому розумінні конкретних сфер, де втрачається потенціал робочої сили, а також того, як це відбивається на економіці країни.

Виділення каналів впливу дозволяє, по-перше, систематизувати наслідки трудової міграції за основними напрямками прояву; по-друге, визначити відповідні індикатори їх оцінювання; по-третє, встановити зв'язок між виявленими дисбалансами та інструментами державного реагування. У цьому контексті важливо враховувати, що наслідки трудової міграції не обмежуються лише скороченням чисельності працездатного населення. Вони проявляються також у зменшенні обсягів валового внутрішнього продукту, звуженні податкової та соціальної бази, посиленні дисбалансу на ринку праці, зростанні навантаження на інститути зайнятості, втраті людського капіталу та зниженні інвестиційної привабливості окремих регіонів і країни загалом.

Відповідно, з метою розробки комплексного механізму подолання негативних наслідків трудової міграції доцільно систематизувати основні канали впливу міграції на економіку України. Це дозволяє перейти від загального опису проблеми до структурованого аналізу явищ та створити аналітичну базу для подальшої розробки системи показників, методів діагностики та практичних рекомендацій. Основні канали впливу трудової міграції на економіку України наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні канали впливу трудової міграції на економіку України

Канал впливу	Сутність впливу	Економічні наслідки
Макроекономічний	Скорочення чисельності економічно активного населення та звуження трудового потенціалу економіки	зниження ВВП; уповільнення економічного зростання
Фіскальний	Зменшення бази оподаткування через скорочення формальної зайнятості та вибуття працездатного населення	втрати ПДФО та ЄСВ; ослаблення дохідної бази бюджету
Ринку праці	Посилення дисбалансу між попитом і пропозицією праці, дефіцит кадрів у секторах економіки	зростання напруженості на ринку праці; ускладнення добору персоналу
Людського капіталу	Втрата кваліфікованих працівників і погіршення якісної структури трудового потенціалу	зниження продуктивності праці; ослаблення інноваційного потенціалу
Регіонально - інвестиційний	Нерівномірний вплив міграції на регіони та залежність інвестиційної активності від забезпеченості трудовими ресурсами	посилення регіональної асиметрії; зниження інвестиційної привабливості

Джерело: сформовано автором

Отже, міграція робочої сили впливає на економічний розвиток України через низку взаємопов'язаних каналів, що охоплюють макроекономічну, фіскальну, трудову, соціальну, регіональну та інвестиційну сфери. Такий підхід дозволяє розглядати

міграційні процеси не як ізольоване демографічне явище, а як багатовимірний чинник економічних перетворень. Саме тому розробка механізму, спрямованого на пом'якшення негативних наслідків міграції робочої сили, має ґрунтуватися на системному врахуванні цих каналів впливу, їхніх показників та ефектів, які вони чинять на функціонування національної економіки.

Виділення каналів впливу трудової міграції на економіку України створює підґрунтя для формування діагностичного забезпечення механізму. Саме діагностичний блок дозволяє перейти від загального розуміння проблеми до її кількісної конкретизації, виявлення масштабів втрат, оцінювання ступеня дисбалансів та встановлення тих параметрів, які мають стати об'єктом цілеспрямованого державного впливу.

У межах запропонованого підходу діагностичне забезпечення механізму доцільно розглядати як систему індикаторів і способів їх інтерпретації, за допомогою яких виявляються економічні наслідки трудової міграції та визначаються напрями їх подолання. Її функція полягає не лише у фіксації негативних змін, а й у формуванні аналітичної бази для подальшого вибору інструментів політики. У цьому контексті діагностична система слугує проміжним ланцюгом між оцінкою наслідків міграції та практичними рішеннями щодо стабілізації ринку праці, збереження робочої сили та розширення формальної зайнятості.

Доцільно включити до такої системи показників ті, що відображають різні аспекти економічних наслідків міграції робочої сили. З одного боку, це макроекономічні та фіскальні показники, які характеризують втрати у сфері валового внутрішнього продукту, податкової бази та внесків на соціальне страхування. З іншого боку, це показники ринку праці, які дозволяють оцінити зміни у ступені дефіциту робочої сили, рівні участі на ринку праці, ефективності інтеграції внутрішніх біженців, а також ефективності програм активної підтримки зайнятості. Показники регіональної диференціації є особливо важливими, оскільки наслідки міграції робочої сили розподіляються нерівномірно і вимагають рішень, адаптованих до конкретних місцевих умов (табл. 2).

Представлена тут система індикаторів дозволяє нам досліджувати трудову міграцію не лише як демографічне чи соціальне явище, а й як багатовимірний чинник економічних змін. Її практична цінність полягає в тому, що вона об'єднує загальні макроекономічні показники, параметри фіскальної політики, характеристики ринку праці та регіональні особливості інтеграції внутрішньо переміщених осіб на ринку праці. Саме це і створює основу для переходу від загального формулювання проблеми до її прикладного економічного виміру.

Також важливо зазначити, що запропоноване діагностичне забезпечення не є однорідним за своїм змістом. Частина показників використовується для безпосереднього вимірювання конкретних наслідків трудової міграції, зокрема втрати ВВП, податкових надходжень та впливу на бюджет від інтеграції внутрішньо переміщених осіб у сферу офіційного працевлаштування. Інша частина має діагностичну та порівняльну функцію, що дозволяє оцінити ступінь напруженості на ринку праці, ефективність програм професійної адаптації та регіональні дисбаланси. Завдяки цьому механізм набуває не лише концептуальної повноти, а й придатності для кількісного аналізу.

Однак сама наявність системи показників ще не гарантує достатньої аналітичної глибини дослідження. Для того щоб індикатори виконували не описову, а пояснювальну функцію, необхідно визначити методологічні підходи до їх оцінювання, розмежувати результативні та факторні показники і встановити, якими способами може бути виявлений внесок окремих чинників у формування загального економічного ефекту трудової міграції.

Методологічною основою такого оцінювання доцільно вважати положення економічного аналізу, відповідно до яких будь-який результативний показник формується під впливом певної сукупності кількісних, структурних і якісних факторів. У межах цього підходу показники, що характеризують наслідки трудової міграції, можуть розглядатися не ізольовано, а як елементи єдиної аналітичної системи, в якій кожна зміна має свою причинно-наслідкову основу. Саме тому в дослідженні доцільно розмежовувати показники, що фіксують кінцевий економічний результат, і показники, які відображають фактори його формування [4].

Таблиця 2 - Діагностичне забезпечення оцінювання механізму подолання негативних наслідків трудової міграції

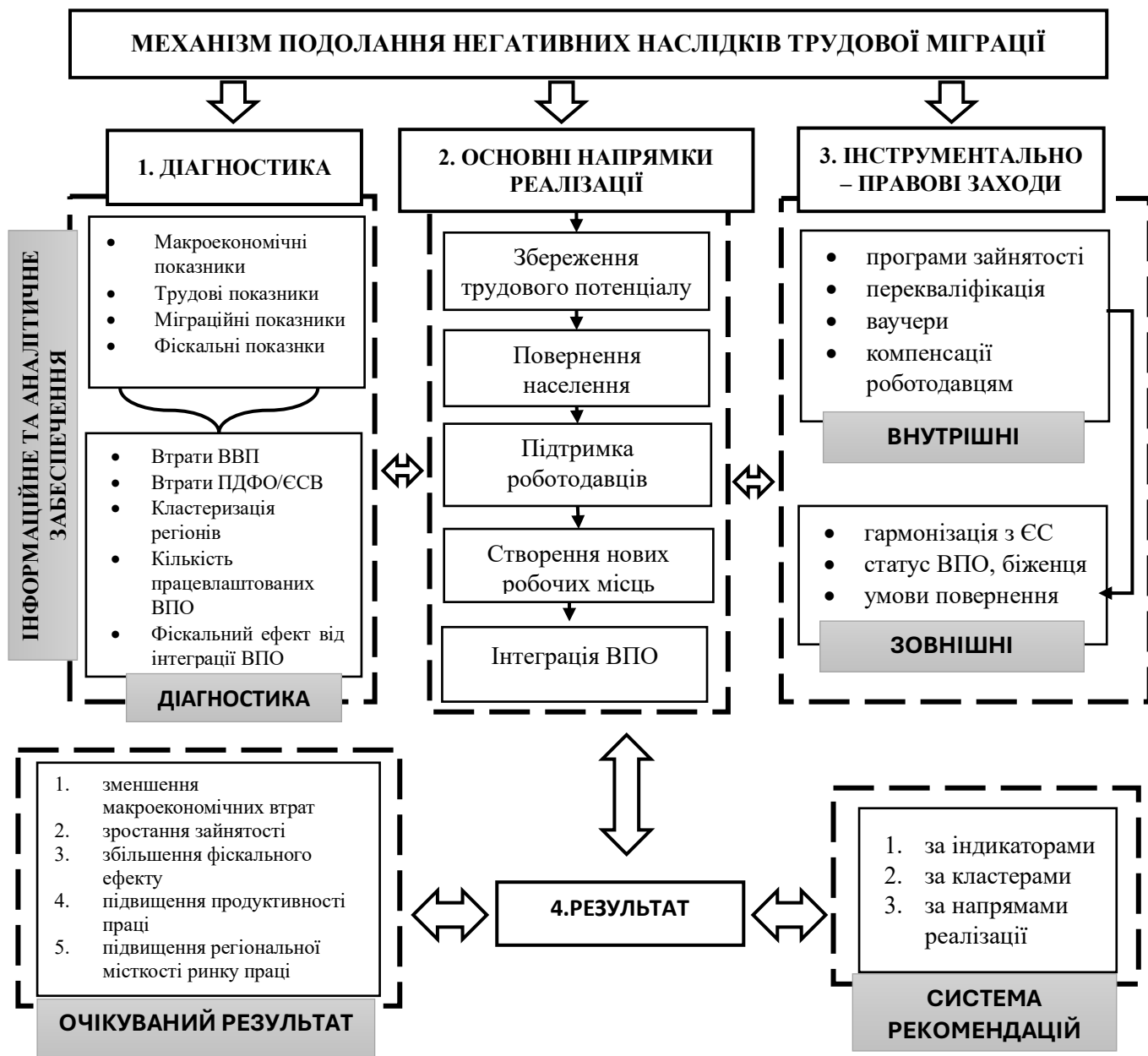
Індикатор	Тип показника	Спосіб оцінки	Ефект	Практичне використання
Втрати ВВП	результативний, абсолютний	$L_{ВВП} = N \times q$	Макроекономічну ціну вибуття населення та втрати трудового потенціалу	Кількісне визначення економічних втрат, спричинених трудовою міграцією
Втрати ПДФО та ЄСВ	результативний, абсолютний	$L_f = N_{ef} \times d$	Фіскальні втрати від скорочення офіційної зайнятості та звуження податкової бази	Оцінювання впливу міграції на податкову і соціальну базу держави
Кластеризація регіонів	діагностичний, структурний	застосування кластерного аналізу	Регіональні відмінності у спроможності ринків праці інтегрувати ВПО	Формування кластерно диференційованих політичних та економічних заходів
Кількість працевлаштованих ВПО, осіб	результативний, абсолютний	$Q = N_{працевл} \times k_{конв}$	Результативність інтеграції ВПО у ринок праці	Оцінювання ефективності програм працевлаштування та інтеграційних заходів
Фіскальний ефект інтеграції ВПО, грн	результативний, абсолютний	$F = Q \times W \times 12 \times t$	Бюджетний ефект від розширення зайнятості ВПО	Оцінювання ефективності програм працевлаштування та інтеграційних заходів

Джерело: сформовано автором

З позицій економічного аналізу особливого значення набуває також вибір способу оцінювання. Для тих індикаторів, між якими існує функціональний зв'язок, доречним є застосування детермінованих моделей, зокрема методу ланцюгових підстановок і методу абсолютних різниць. Такі підходи дозволяють визначити, якою мірою зміна результативного показника зумовлена зміною масштабу міграції, кількості зайнятих, середнього рівня оплати праці чи інших факторів. Водночас для показників, що мають

переважно діагностичний або структурний характер, більш доцільними є порівняльний аналіз, динамічні зіставлення та групування.

У контексті дослідження трудової міграції це означає, що макроекономічні втрати, фіскальні наслідки, параметри інтеграції ВПО та окремі характеристики ринку праці мають оцінюватися не лише як статистичні факти, а як результат дії певних факторних комбінацій. Такий підхід робить дослідження більш прикладним, оскільки дозволяє не просто зафіксувати зміну показника, а виявити, за рахунок чого саме вона відбулася і в якій частині може бути скоригована за допомогою державної політики.

Рисунок 1 Механізм подолання негативних наслідків трудової міграції

Джерело: сформовано автором

Таким чином, механізм, представлений на рисунку 1, поєднує аналітичні, діагностичні та практичні елементи, що дозволяє поступово переходити від виявлення негативних наслідків трудової міграції до визначення практичних заходів, спрямованих

на їх подолання. Його практична цінність полягає в тому, що кожен структурний блок має не лише якісний, а й кількісний зміст, що дає змогу оцінювати економічні втрати, виявляти дисбаланс на ринку праці та визначати напрямки заходів державного реагування. Щоб продемонструвати практичну цінність запропонованого механізму, доцільно зосередитися на одному з найважливіших показників ефективності: втраті валового внутрішнього продукту (ВВП). Такий вибір зумовлений тим, що ВВП найповніше відображає стан національної економіки та дозволяє кількісно оцінити макроекономічні витрати, пов'язані з відтоком частини робочої сили з території країни. У цьому контексті наступним кроком у дослідженні є створення початкової бази даних та розрахунок втрат ВВП як макроекономічного орієнтира розвитку країни. Вихідні дані зображено у таблиці 3.

Таблиця 3 - Вихідні дані для оцінки втрат ВВП України внаслідок трудової міграції

Рік	Кількість осіб під тимчасовим захистом, осіб	ВВП на душу населення, дол. США
2022	3849350	4199,7
2023	4337200	5139,6
2024	4336280	5389,5

Джерело: сформовано автором на основі [6], [7]

У межах даного дослідження втрати ВВП оцінюються як функція чисельності осіб, що перебувають поза економічним простором країни, та середнього обсягу ВВП, який припадає на одну особу. Такий підхід дозволяє розглядати ВВП як узагальнюючий макроекономічний індикатор, через який проявляється втрата частини трудового потенціалу та звуження ресурсної бази економічного розвитку.

$$L_{\text{ВВП}} = N \times q$$

де, $L_{\text{ВВП}}$ – втрати валового внутрішнього продукту;

N – кількість осіб, які перебувають під тимчасовим захистом;

q – ВВП на душу населення, дол. США.

Отримані результати свідчать, що макроекономічні втрати України, пов'язані з перебуванням значної кількості громадян під тимчасовим захистом за межами країни, мають стійку тенденцію до зростання. Якщо у 2022 році розрахунковий обсяг втрат ВВП становив 16,17 млрд дол. США, то у 2023 році він зріс до 22,29 млрд дол. США, а у 2024 році - до 23,37 млрд дол. США. Це підтверджує, що трудова міграція в сучасних умовах виступає не лише демографічним чи соціальним явищем, а й чинником істотного послаблення макроекономічної бази країни.

Вибір саме ВВП як ключового результативного індикатора зумовлений тим, що він узагальнює результат функціонування економіки та дозволяє відобразити економічну “ціну” втрати трудового потенціалу в найбільш концентрованому вигляді.

Для поглиблення аналітичної інтерпретації одержаних результатів доцільно не обмежуватися лише визначенням загального обсягу втрат ВВП, а встановити, під впливом яких саме факторів відбувалася їх зміна у досліджуваному періоді. З цією метою в роботі використано метод ланцюгових підстановок [4], який дозволяє послідовно оцінити внесок кожного фактора в загальне відхилення результативного показника.

Для факторного аналізу беремо 2022 рік як базовий, а 2024 рік як звітний.

Базисне значення:

$$L_0 = N_0 \times q_0 = 3\,849\,350 \times 4\,199,7 = 16\,166\,115\,195,0$$

Проміжне значення при зміні лише кількості осіб:

$$L^* = N_1 \times q_0 = 4\,336\,280 \times 4\,199,7 = 18\,211\,075\,116,0$$

Звітне значення:

$$L_1 = N_1 \times q_1 = 4\,336\,280 \times 5\,389,5 = 23\,370\,381\,060,0$$

Вплив зміни чисельності осіб під тимчасовим захистом: $\Delta L(N) = L^* - L_0$
 $\Delta L(N) = 18\,211\,075\,116,0 - 16\,166\,115\,195,0 = 2\,044\,959\,921,0$ дол. США

Вплив зміни ВВП на душу населення: $\Delta L(q) = L_1 - L^*$
 $\Delta L(q) = 23\,370\,381\,060,0 - 18\,211\,075\,116,0 = 5\,159\,305\,944,0$ дол. США

Загальна зміна втрат ВВП: $\Delta L = \Delta L(N) + \Delta L(q)$

$$\Delta L = 2\,044\,959\,921,0 + 5\,159\,305\,944,0 = 7\,204\,265\,865,0 \text{ дол. США}$$

Факторний аналіз показує, що зростання втрат ВВП у 2022–2024 рр. було зумовлене як збільшенням чисельності осіб, які перебувають під тимчасовим захистом за межами України, так і підвищенням ВВП на душу населення як вартісного еквівалента втраченого економічного результату. При цьому більша частка приросту втрат сформувалася саме за рахунок другого фактора — 5,16 млрд дол. США, тоді як вплив зміни чисельності осіб становив 2,04 млрд дол. США. Це свідчить про зростання економічної значущості кожної одиниці втраченого трудового потенціалу для національної економіки.

Результати проведеного оцінювання свідчать, що у структурі запропонованого механізму першочергового значення набуває блок заходів, спрямованих на зменшення масштабів втрати трудового потенціалу. Оскільки зростання втрат ВВП безпосередньо пов'язане зі збільшенням чисельності осіб, які перебувають під тимчасовим захистом за межами України, одним із ключових напрямів реалізації механізму має стати формування умов для повернення та закріплення населення в економічному просторі країни. Це передбачає не лише соціальні чи гуманітарні рішення, а насамперед створення конкурентного середовища зайнятості, доступу до житла, відновлення інфраструктури та передбачуваних умов економічної активності.

Другим пріоритетним напрямом виступає розширення формальної зайнятості як основного інструменту компенсації частини макроекономічних втрат. У межах механізму це означає необхідність посилення активної політики зайнятості, підтримки створення нових робочих місць, стимулювання роботодавців до легального працевлаштування та розвитку програм професійної адаптації. Саме через зростання кількості осіб, залучених до продуктивної праці, стає можливим відновлення частини втраченого економічного результату, що відображається у ВВП.

Третім напрямом реалізації механізму є інтеграція внутрішньо переміщених осіб у ринок праці. Її значення зумовлене тим, що ВПО становлять один із найважливіших внутрішніх резервів часткового відновлення трудового потенціалу держави. Відтак механізм має включати спеціальні інструменти, спрямовані на підвищення результативності їх працевлаштування: програми перекваліфікації, розвиток ваучерної підтримки, регіональні програми інтеграції, а також стимули для роботодавців, які створюють або резервують робочі місця для цієї категорії населення.

Четвертим напрямом є підвищення продуктивності праці, оскільки результати факторного аналізу показали, що у зростанні втрат ВВП вагомий внесок має саме вартісний компонент, пов'язаний зі збільшенням ВВП на душу населення. Це означає, що кожна одиниця втраченого трудового потенціалу стає економічно дедалі «дорожчою», а отже, механізм подолання негативних наслідків трудової міграції має орієнтуватися не лише на кількісне відновлення трудових ресурсів, а й на якісне зростання результативності праці. У практичній площині це передбачає модернізацію виробництва, підтримку секторів із вищою доданою вартістю, цифровізацію процесів і розвиток професійних компетентностей працівників.

Крім того, важливим напрямком є інтеграція політики зайнятості з політикою післявоєнної відбудови. Такий підхід дозволяє поєднати вирішення двох завдань: відновлення інфраструктури та скорочення економічних втрат, пов'язаних із трудовою міграцією. Реалізація проєктів відбудови повинна супроводжуватися створенням робочих місць, залученням місцевої робочої сили, використанням програм професійного навчання та підтримкою бізнесу, що бере участь у відновленні економічної активності на постраждалих територіях.

Висновки. Отже, проведене дослідження підтвердило, що втрати ВВП можуть розглядатися як ключовий макроекономічний індикатор негативного впливу трудової міграції на розвиток України. Запропонований механізм подолання її негативних наслідків поєднує аналітичну, діагностичну та інструментальну складові, що дозволяє перейти від фіксації економічних втрат до обґрунтування практичних заходів їх мінімізації. Реалізація визначених напрямів дає змогу зменшити масштаби втрати трудового потенціалу, розширити зайнятість, посилити фіскальну базу та створити передумови для більш стійкого післявоєнного економічного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малиновська О. А. Щодо засобів та пріоритетів регулювання міграції у контексті зміцнення людського потенціалу України: аналітична записка. Київ: НІСД, 2021. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/migraciya_malinovska_03112021.pdf
2. Малиновська О. А. Трудова міграція громадян України за кордон: виклики та шляхи реагування. Київ: НІСД, 2018. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-09/Malynovska-d28e1.pdf>
3. Позняк О. В. Населення України. Трудова еміграція в Україні. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. URL: https://idss.org.ua/monografii/poznyak_2010.pdf
4. Боліух М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. Економічний аналіз: навч. посібник / за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Київ: КНЕУ, 2001. 540 с.
5. Лібанова Е. М. (ред.). Людський розвиток в Україні. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2017. URL: https://www.idss.org.ua/arhiv/Block_Libanova_Ludskij_rozvytok_web.pdf
6. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/>
7. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/>

REFERENCE

1. Malynovska, O. A. (2021). Shchodo zasobiv ta priorytetiv rehuliuвання mihratsii u konteksti zmitsnennia liudskoho potentsialu Ukrainy: analitychna zapyska. Kyiv: NISS. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/migraciya_malinovska_03112021.pdf
2. Malynovska, O. A. (2018). Trudova mihratsiia hromadian Ukrainy za kordon: vyklyky ta shliakhy reahuvannia. Kyiv: NISS. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-09/Malynovska-d28e1.pdf>
3. Pozniak, O. V. (2010). Naseleння Ukrainy. Trudova emihratsiia v Ukraini. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine. https://idss.org.ua/monografii/poznyak_2010.pdf
4. Boliukh, M. A., Burcheskyi, V. Z., & Horbatok, M. I. (2001). Ekonomichnyi analiz. M. H. Chumachenko (Ed.). Kyiv: KNEU. 540 p.
5. Libanova, E. M. (Ed.). (2017). Liudskiy rozvytok v Ukraini. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine. https://www.idss.org.ua/arhiv/Block_Libanova_Ludskij_rozvytok_web.pdf
6. Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/>
7. Minfin. <https://minfin.com.ua/ua/>

Стаття надійшла до редакції 08.01.2026

Стаття прийнята до друку після рецензування 23.01.2026